

ביאורים

התורה לא ניתנה לכל יהודי ויהודי באופן פרטי, אלא לעם בכללו. לכן התורה רואה לנכון לצוות כל יהודי לאהוב את כל בני עמו, כפי שהוא אוהב את עצמו. רק תפיסה של כלל היהודים כאיברים של גוף אחד ואישיות אחת, יכולה להכיל ציווי תובעני שכזה. עלינו לדעת שאהבה חייבת לבוא לידי ביטוי מעשי. אם מישוהו אוהב רק 'בלב', גם בלב הוא לא ממש אוהב. אהבה אמיתית חייבת להביא למעשים של קרבה ואחוה, מתוך יחס של שוויון ואחדות מלאים. האהבה, היא תיקונו של היחיד מתוך ההבנה שבריאיו ושלמותו של הפרט יגיעו רק מתוך קישורו אל חבריו ואל עמו. האהבה איננה מעלה, אלא חובה גמורה כשאר מצוות עשה שבתורה.

היהדות איננה גזענית, ולכן התורשה הגנטית איננה הקריטריון היחיד לקביעת יהדות. גם מי שנולד כגוי יכול להתגייר, וחובת האהבה כלפיו לא רק שאיננה פחותה מהאהבה לשאר היהודים מבטן ומלידה, אלא היא כפולה. הגר הוא יהודי מבחירה מלאה, ולא מכורח ההורים שאליהם הוא נולד, ולכן יש לו קרבה מיוחדת אל ה'. החיוב הכפול לאהוב אותו נובע מההכרה במאמץ הגדול שעשה - עזיבת עמו ומולדתו, ובנוסף, מהכרה בחלישות החברתית שעלולה להיות במצבו.

לעומת החובה לאהוב, ישנו איסור לשנוא. לעומת מצוות האהבה שמתמקדת בעיקר בעולם המעשה, מצוות השנאה מתמקדת בעיקר בעולם הנפש. הרבה יותר קל להתמודד עם אדם שאינו מעמיד פנים, והמתח בינו ובינינו גלוי וידוע, מלהתמודד עם אדם שמאמץ אורח חיים של 'אחד בפה ואחד בלב'. אדם שמסתיר את רגשותיו האמיתיים כלפי הזולת, עלול לפגוע בשני בלי שתהיה לשני יכולת להתגונן. הוא גם מנציח את השנאה בלבו, ומונע אפשרות של טיפול ושל תיקון היחסים. מי שאיננו בדרגה של מסוגלות להבליג על עלבון ולמחות את השנאה מלבו, אסור לו להעמיד פנים שהכל כרגיל. הוא מחויב להיות גלוי עם חברו כדי ליישר את ההדורים ביניהם. החיים בחברה היהודית צריכים להתנהל בכנות הדדית. מאידך, אסור לנפגע לנצל את הפגיעה בו כדי להתעמר בחברו ולהתנשא עליו, כשאיננו מוכן לסלוח. כשם שאסור לצער את הזולת, כך אסור למנוע ממנו את המחילה. כל אחד יכול לטעות, ולכן כל אחד חייב לסלוח.

הרחבות

• אהבת ישראל מתוך אהבת ה'

לְאַהֲבֵת אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. הרמב"ן מבאר שמצוות 'ואהבת לרעך כמוך' - אין משמעה לאהוב כל אחד מישראל כפי שאוהב את עצמו, כיוון שציווי שכזה נוגד את הטבע האנושי "כי לא יקבל לב האדם שיאהב את חברו כאהבתו את נפשו", אלא "מצוות התורה שיאהב חברו בכל עניין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב", כלומר שיעשה הטוב לחברו כפי שהיה רוצה שיעשה לו מחמת אהבתו את עצמו [רמב"ן על התורה, ויקרא יט, יז]. אולם מדברי הרמב"ם עולה שהמצוה אינה רק באופן ההתנהגות אלא גם בעצם הרגשת האהבה. כיצד ניתן להבין דבר זה? הרב קוק מסביר שאהבת ישראל נובעת מאהבת ה': "מאהבת אלוהים המוטבעת בכל נפש ישרה, מיד כשמתנערת מהמהומה השכרנית (המשכרת) של החושים ונטיותיהם הגסות, מתעוררת היא בתוך הלב אהבת ישראל בכל אדם תרבותי היודע יפה את המהלך ההיסטורי ואיך פעלה האומה הזאת לטובה על המחשבה האלוקית בכללות האנושית" [אורות, אורות ישראל ד, י]. מתוך אהבת ה' מתעוררת אהבה לאומה שנושאת את שם ה' ופועלת לגלות את המגמה האלוהית במציאות. על ידי ההבנה שכל אחד מישראל הוא חלק ממגמה זו, גם אם איננו רואים כיצד, מתעוררת אהבה טבעית לכל אחד ואחד מישראל (וראה שם, ב).

ג מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לְאַהֲבֵת אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל * כְּגֹפֹו, שְׁנֵאָמַר: "וְאַהֲבֵת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יז). לְפִיכָּךְ צְרִיךְ שֵׁיטְפֹר בְּשִׁבְחוֹ וְלַחוּס עַל מְמוֹנוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא חָס עַל מְמוֹן עֲצָמוֹ וְרוֹצֵה בְּכַבּוּד עֲצָמוֹ. וְהַמְתַּכְּפֵד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ - אֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

ד אֶהְבֵת הַגֵּר שֶׁבָא וְנִכְנַס תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה ° - שְׁתִי מִצְוֹת עֲשֵׂה: אַחַת - מִפְנֵי שֶׁהוּא בְּכָלֵל רְעִים; וְאַחַת - מִפְנֵי שֶׁהוּא גֵר, וְהַתּוֹרָה אֲמָרָה: "וְאַהֲבֵתָם אֶת הַגֵּר" (דברים יט, ט). צְוָה עַל אֶהְבֵת הַגֵּר כְּמוֹ שֶׁצְוָה עַל אֶהְבֵת שְׂמוֹ, שְׁנֵאָמַר: "וְאַהֲבֵת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ" (שם ו, יא, א). הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲצָמוֹ אוֹהֵב גְרִים °, שְׁנֵאָמַר: "וְאַהֲבֵת גֵּר" (שם י, י).

ה כָּל הַשְׂוֹנֵא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּלָבוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תִשְׂנֵא אֶת אֲחִיךָ בְּלִבְבְּךָ" (ויקרא יט, יז). וְאֵין לוֹקֵין עַל לֹא זֶה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה. וְלֹא הִזְהִירָה תּוֹרָה אֱלֹא עַל שְׂנֵאָה שְׁבֵלֵב °; אֲבָל הַמְפָּה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהַמְחַרְףֵּה אֶת חֲבֵרוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רִשָּׁאִי °, אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוֹם "לֹא תִשְׂנֵא".

ו כְּשִׁיחֲטָא אִישׁ לְאִישׁ - לֹא יִשְׁטַמְנוּ ° וְיִשְׁתַּק, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר בְּרִשְׁעִים: "וְלֹא דָבַר אֲבִשְׁלוֹם עִם אֲמָנוֹן לְמִרְעָה וְעַד טוֹב, כִּי שִׂנְאָ אֲבִשְׁלוֹם אֶת אֲמָנוֹן" (שמואל ב יג, כב), אֱלֹא מִצְוָה עֲלֵינוּ לְהוֹדִיעַ וְלוֹמַר לוֹ 'לְמָה עֲשִׂיתָ לִּי כֹךְ וְכָה, וְלְמָה חֲטָאתָ לִּי בְּדַבַּר פְּלוֹנִי?', שְׁנֵאָמַר: "הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ, וְלֹא תִשָּׂא עֲלֵינוֹ חֲטָא" (ויקרא יט, יז). וְאִם חִזַּר וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְמַחֵל לוֹ - צְרִיךְ שִׁימַחֵל. וְלֹא יִהְיֶה הַמוֹחֵל אֲכִרִי, שְׁנֵאָמַר: "וְיִתְפַּלֵּל אֲבָרְהָם אֶל הָאֱלֹהִים" (בראשית כ"ז).

וְאַהֲבֵת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ - חכמים למדו מפסוק זה מצוות הרבה, שכפי שאדם רוצה שיעשו לו, ראוי שיעשה כן ליהודי אחר: יבקר חולים וילווה מתים וינחם אבלים וכדומה (ראה אבן ד'א וביאורו שם). ולאהוב משמעו להעדיף. **מתכבד בקלון חברו** - "ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חברו או חכמתו, כדי שייראה מכללן שהוא מכובד וחברו בזוי" (תשובה ד, טז). **אין לו חלק לעולם הבא** - בגלל חומרת עוונתו של מי שרגיל בדבר, "כדי להתרחק מהן ולהיזהר מהן" (תשובה ג, יד), ומשום שהעושה כן מוכיח שנפשו פגומה מאוד ואינה ראויה לחיי העולם הבא (פה"מ סנהדרין יא). **ונכנס תחת כנפי השכינה** - לחסות תחת השגחתו של ה' (מ"ג א, כה). **הקדוש ברוך הוא עצמו אוהב גרים** - ומצוה עלינו ללכת בדרכיו (לעיל א, ה-ו). **על שנאה שבלב** - שהיא חמורה יותר, כיוון שהיא במחשבה וברצון. **מחרף** - מקלל. **אף על פי שאינו רשאי** - ועובר בזה על איסורים אחרים (חובל ומזיק ה; סנהדרין טז, ב; כו, א). **ישטמנו** - ישנא אותו בלבו. **כמו שנאמר ברשעים... את אמנון** - אמנון אנס את תמר אחותו של אבשלום, ואבשלום שתק ולא הוכיח אותו, ופיתח שנאה כלפיו. **שנאמר** - כשחטא אבימלך נגד אברהם, וה' עצר את אבימלך מללדת, התנצל אבימלך על מעשיו, ואברהם מחל לו, ולא עוד אלא שהמקרא מעיד עליו שהתפלל עליהם, שנאמר: "וַיִּתְפַּלֵּל אֲבָרְהָם אֶל הָאֱלֹהִים, וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶמְהֵתֵיו וַיֵּלְדוּ".